БАШҠОРТ ТЕЛЕНӘН ХАЛЫҠ-АРА ДИКТАНТ

БАШҠОРТ ТЕЛЕНӘН ХАЛЫҠ-АРА ДИКТАНТ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДИКТАНТ ПО БАШКИРСКОМУ ЯЗЫКУ

Иғтибар! Форманы **ҙур баҫма хәрефтәр** менән тултырырға кәрәк.

Фамилия йәки псевдоним

Исем

Электрон почта

Телефон номеры

Тикшереүсе тарафынан тултырыла

Майҙансыҡ

Хәреф хаталары

Тыныш билдәләре

Баһа

Тикшереүсе

Тамыр йә нигеҙҙәге баҫымлы ***-о-/-ө-, -ы-/-е-*** һуҙынҡылары ялғау ҡушҡанда төшөп ҡалмай: *онот – онотолған, онотоу; бер – береһе, береһенән һ. б.*

Тамырҙағы баҫымһыҙ *о-/- ө -, -ы-/-е-* һуҙынҡылары ***-р-*** алдына тура килгәндә яҙылмай: *бөҙрә, бысраҡ, йоҙроҡ, йомро, кәкре, ҡойроҡ, осрау.*

-р- алдынан килгән *-о-/-ө-, -ы-/-е-* яһалма һүҙҙең нигеҙендәге баҫымлы ижектә торһа, яҙыуҙа улар һаҡлана: *бойор – бойороҡ, айыр – айырым, төкөр – төкөрөк, йүткер – йүткерек һ. б.*

Аҙағы *-рҡ/-рк, -лҡ/-лк* ҡуш тартынҡылары менән бөткән һүҙҙәргә ялғау ҡушҡанда *-о-/-ө-, -ы-/-е-* хәрефтәре яҙылмай: *ҡырҡ (40) – ҡырҡынсы; ҡырҡ – ҡырҡа, ҡырҡыу, ҡырҡты; ҡурҡ – ҡурҡа, ҡурҡҡан, ҡурҡыу.*

Ҡушма һандар айырып яҙыла: *ун бер, ун биш, ун туғыҙ, егерме алты.*

Төп башҡорт һүҙҙәрендә ҡалын нигеҙгә ҡалын ялғау ҡушыла: *арба – арбаны, ҡолон – ҡолонға*; нәҙек нигеҙгә нәҙек ялғау ҡушыла: *бесәй – бесәйгә, ит – иттән, дөгө – дөгөнөң.*

Рус теленән үҙләштерелгән һүҙҙәрҙең аҙағы -ль, -нь менән килһә йәки ике тартынҡы менән бөтөп, һуңғыһы йомшаҡ булһа, нәҙек ялғау ҡушыла: *июль – июлдә, автомобиль – автомобилде, июнь – июндә, шампунь – шампунгә, Рязань – Рязангә, нефть – нефтте, Пермь – Пермдә.*

Аҙағы *-рь, -сь, -чь, -шь* менән килһә, ҡалын ялғау ҡушыла: *секретарь – секретарға, лагерь – лагерҙа; картечь – картечты; тушь – тушҡа, гуашь – гуаштың.*

Ялғау ҡушҡанда һүҙ аҙағындағы *-ь* билдәһе һәр ваҡыт төшөп ҡала.

Аҙағы -сть менән бөткән һүҙҙәргә, һуңғы *-ть* төшөрөп ҡалдырылып, ҡалын ялғау ҡушыла: *ведомость – ведомоста, власть – власы, часть – часҡа, повесть – повестың.*

Һуҙынҡы, ҡаты тартынҡы йәки -й менән бөткән рус һәм сит тел һүҙҙәренә ҡалын ялғау ҡушыла: *лупа – лупаны, какао – какаоға; жюри – жюриҙы, такси – таксиҙа, Сочи – Сочиға; ателье – ательенан, меню – менюҙы, музей – музейҙа.*

Рус телендәге *-ев, -ин* формалары менән яһалған башҡорт фамилияларына, нигеҙе нәҙек булһа, нәҙек ялғау, нигеҙе ҡалын булһа, ҡалын ялғау ҡушыла: *Исмәғилевте, Ғәлиевкә, Әхмәтшингә; Байышевтан, Юлдашевҡа, Мостафиндың.*

Ғәрәп-фарсы телдәренән үҙләштерелгән һүҙҙәрҙең һуңғы ижеге -и- менән килеп, унан алдағы ижеге ҡалын булһа, ҡалын ялғау ҡушыла: *ғалим – ғалимды, ғашиҡ – ғашиҡтар, тарих – тарихта, мәғариф – мәғарифта, Камил – Камилға.*

Аҙағы *-ск, -нг, -нк* менән бөткән һүҙҙәргә ялғау ҡушҡанда, ике араға ***-ы-*** ҡуйып яҙыла: *отпуск – отпускыла, диск – дискыны, пропуск – пропускыға; лозунг – лозунгылар, лозунгыһы; митинг – митингыға, митингыһы; танк – танкыны, танкыһы; банк – банкыла, банкыһы.*

-ск менән бөткән ҡала исемдәренә ялғау ҡушҡанда *-и-* өҫтәп яҙыла: *Омск – Омскиға, Минск – Минскиҙа.*

Аҙағында *-еть, -ст, -фт, -зд* торған һүҙҙәргә ялғау ҡушҡанда, һуңғы *-т, -ть, -д* төшөп ҡала: *солист – солисы, атеист – атеистың, текст – текста; власть – власҡа, шрифт – шрифы; поезд – поезға, подъезд – подъезға*. Ә яңғыҙлыҡ исемдәрҙә -т һаҡлана: *Кронштадт – Кронштадтта, Шмидт – Шмидтты, Брест – Брестҡа.*

Һүҙ аҙағындағы ҡуш тартынҡының береһе ялғау ҡушҡанда төшөп ҡала: *кросс – кросҡа, металл – металы, грамм – грамдың, грипп – гриптан.* Ә яңғыҙлыҡ исемдәрҙә аҙаҡтағы ҡуш тартынҡы һаҡлана: *Донбасс – Донбасста, Томас Манн – Томас Манндың.*

Аҙағы *-и, -у, -ю (у)* менән бөткән сит һүҙҙәргә *-ҙ* менән башланған ялғау ҡушыла: *такси – таксиҙар, таксиҙа; Баку – Бакуҙан, Бакуҙың; меню – менюҙан, менюҙы һ. б.*

Ҡыҫҡартылған һүҙҙәргә ялғау тулы әйтелешенә түгел, ҡыҫҡа әйтелешенә ҡарап ҡушыла; һүҙ менән ялғау араһында һыҙыҡса ҡуйыла: *РФ-тың, БР-ҙа, АҠШ-та.*

Цифрҙарға ялғау һыҙыҡса аша ҡушыла: *5-се, 6-ға, 10-ды.*

Рим цифрҙарынан һәм датаны белдергән ғәрәп цифрҙарынан һуң ялғау яҙылмай: *X синыф, V бүлек, 2020 йыл, 25 апрель.*